

ویژه دانش آموزان پسر دوره ی متوسطه دوم

باسمه تعالی

دانش آموز گرامی، سلام

اینک که با عنایت حضرت احدیت توفیق برگزاری مسابقات قرآن و معارف اسلامی دانش آموزان را یافته‌ایم، خدای متعال را سپاس گفته و امیدواریم شرکت علاقمندانه شما در رشته احکام زمینه تعالی معنوی و روحی شما را فراهم آورد.

لذا جزوه حاضر محتوای رشته احکام بوده که ضمن مطالعه دقیق آن، در صورت نیاز در اختیار دیگر همکلاسی ها و دوستان خود نیز قرار دهید.

رشته احکام دارای ۱۰ امتیاز است که ۴۰ امتیاز صحت قرائت نماز، ۴۰ امتیاز آزمون عملی، ۲۰ امتیاز آزمون کتبی این جزوه می باشد.

دین اسلام مشتمل بر سه بخش است :

۱. عقاید (باورهای قلبی به اصول دین شامل توحید، نبوت، معاد، عدل و امامت است که به این اصول باید از روی تحقیق و با دلیل استدلال باشد)

۲. اخلاقیات (شامل فضیلت های اخلاقی یعنی کارهای پسندیده و... است)

۳. احکام (بیان وظایف شرعی در امور جاری زندگی برای کسانی که به سن تکلیف رسیده اند).

این سه واژه، اگر چه از نظر مفهومی تفاوت هایی با هم دارند، اما در بسیاری از موارد در مصداق خارجی با یکدیگر یکسانند؛ از این رو مرزبندی دقیقی بین آنان نیست بدین معنا که بسیاری از اموری که انسان به آن ها عقیده دارد، وابسته به احکام و اخلاقیات است که در تعریف دین نیز، این معنا مد نظر قرار گرفته شده است. دین مجموعه ای وحیانی و عقلانی از عقاید، اخلاق و مقررات (احکام) است که به اداره زندگی فردی و اجتماعی انسان نظر دارد.

در شریعت اسلام، واجبات و محرماتی وجود دارد که خدای حکیم، آنها را برای سعادت دنیا و آخرت انسان تشریح کرده است و اگر انسان از آن ها اطاعت نکند، نه به سعادت مطلوب می رسد و نه از عذاب سرپیچی از آنها در امان می ماند.

همان گونه که بیان شد برای شناخت احکام شرعی، آگاهی های فراوانی از جمله: فهم آیات و روایات، شناخت حدیث صحیح از غیر صحیح، کیفیت ترکیب و جمع روایات و آیات وده ها مساله دیگر لازم است تا آموختن آن ها، نیازمند سال ها تلاش جدی است. مجتهدین بزرگوار این احکام را استخراج نموده اند و در قالب رساله علمیه در اختیار ما گذاشته اند تا مقلدانشان، احکام ضروری دین خود را یاد بگیرند. به خاطر اهمیت فوق العاده ی احکام شرعی در زندگی، اولیای گرامی اسلام، پیروان خود را به فراگیری آن سفارش می کردند و کسانی را که از این وظیفه ی خطیر سرباز زده و یا در امر فراگیری احکام شرعی سهل انگاری نمایند، مستحق عقوبت و سرزنش می دانستند.

در این نوشتار سعی شده است مهمترین مسائلی که دانش آموزان گرامی دوره متوسطه به آنها نیاز دارند را در قالب مسابقات معارف اسلامی در اختیار قرار دهد هر چند که برای دانستن جزئیات مسائل، مراجعه به رساله های علمی مرجع تقلید خود لازم و ضروری می باشد.

آشنایی با اصطلاحات توضیح المسائل مراجع تقلید

مجتهد: کسی که در فهم احکام الهی به درجه ی اجتهاد رسیده؛ یعنی دارای قدرت علمی مناسبی است که می تواند احکام اسلام را از روی کتاب قرآن، سنت، عقل و اجماع استنباط نماید.

تقلید: تبعیت از فتاوی مجتهد و عمل نمودن به دستور وی

حرام: هر عملی که از نظر شرعی، ترک آن لازم باشد.

مستحب: پسندیده، مطلوب، چیزی که واجب نیست اما برای دستیابی به ثواب بیشتر است.

مکروه: ناپسند، نامطلوب، آن چیزی که حرام نیست ولی بهتر است ترک شود.

مباح: هر کاری که از نظر شرعی انجام آن جایز است.

فتوی: اگر مرجع تقلید به دلیل قطعی بر حکم یک مساله دست پیدا کند آن را صریحاً اعلام می کند که به آن فتوی می گویند.

احتیاط: رعایت تمام جوانب؛ که در این صورت موجب اطمینان انسان برای رسدن به واقع می شود.

احتیاط لازم: آن است که قبل یا بعد از آن فتوایی از فقیه صادر نشده باشد.

احتیاط مستحب: آن است که قبل یا بعد از آن فتوایی از فقیه در مورد آن صادر شده باشد.

احتیاط واجب: به معنای احتیاط لازم است که گذشت. در چنین مواردی مقلد می تواند به فتوای مجتهد دیگری که در رتبه بعد قرار دارد عمل نماید.

احوط: کاری که موافق با احتیاط است.

اشکال دارد: به معنای «احتیاط واجب» است که معنی آن گذشت.

اقوی: نظری قوی بر این است.

ذمه: تعهد به ادای چیزی یا انجام عملی.

قضا : بجا آوردن عملی که در وقت مربوط انجام نشده است .

محل اشکال است : باید احتیاط کرد.

مس : لمس کردن

مسح : دست کشیدن بر چیزی

نافله : نماز مستحبی

احکام تقلید

«فامان کان من الفقهاء صائناً لنفسه، حافظاً لدينه، مخالفاً على هواه، مطيعاً لامر مولاه فللعوام ان يقلدوه» هر یک از فقها که مراقب نفسش و دینش و مخالفت هوی و هوسش و مطیع فرمان مولایش باشد، بر عوام لازم است که از او تقلید کنند.

تقلید یعنی عمل کردن به دستور مجتهد و از مجتهدی باید تقلید کرد که مرد، بالغ، عاقل، شیعه دوازده امامی، حلال زاده زنده و عادل باشد و بنا بر احتیاط واجب باید از مجتهدی تقلید کرد که حریص به دنیا نباشد و از مجتهدین دیگر اعلم باشد. یعنی در فهمیدن حکم خدا از تمام مجتهدین خود استادتر باشد.

مجتهد واعلم را از سه راه می توان شناخت :

(۱) آن که خود انسان یقین کند . مثل آنکه از اهل علم باشد و بتواند مجتهد واعلم را بشناسد .

(۲) آن که دو نفر عالم عادل که می توانند مجتهد واعلم را تشخیص دهند مجتهد بودن یا اعلم بودن کسی را تصدیق کنند ؛ به شرط آنکه دو نفر عادل دیگر با گفته ی آنان مخالفت ننمایند.

(۳) آن که عده ای از اهل علم که می توانند مجتهد واعلم را تشخیص دهند و از گفته آنان اطمینان پیدا می شود ، مجتهد بودن یا اعلم بودن کسی را تصدیق کنند.

(۴)

راه های به دست آوردن فتوای مجتهد:

(۱) شنیدن از خود مجتهد

(۲) شنیدن از دو نفر عادل که به فتوای مجتهد را نقل کنند.

(۳) شنیدن از کسی که مورد اطمینان و راستگو ست .

(۴) دیدن در رساله مجتهد ، در صورتی که انسان به درستی آن رساله اطمینان داشته باشد.

تقلید از میت ابتداً جایز نیست ، ولی بقای بر تقلید میت اشکال ندارد و باید بقای بر تقلید میت به فتوای مجتهد زنده باشد و کسی که در بعضی از مسائل به فتوای مجتهدی عمل کرده ، بعد از مردن آن مجتهد می تواند در همه ی مسائل از او تقلید کند .

مسائلی را که انسان غالباً به آن ها احتیاج دارد واجب است یاد بگیرد :

احکام آب ها

«...وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلِّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ»

وهرچیز زنده ای را از آب پدید آوردیم . پس آیا ایمان نمی آورند؟ (انبیاء - ۳۰)

«وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا...»

اوست که از آسمان آبی فرستاد پس به وسیله آن از هر گونه گیاه برآوردیم و از آن (گیاه) جوانه ی سبزی خارج ساختیم ... (انعام - ۹۹)

آب یا مطلق است یا مضاف. آب مضاف آبی است که آن را از چیزی بگیرند مثل آب هندوانه و گلاب ، یا با چیزی مخلوط باشد مثل آبی که به قدری با گل و مانند آن مخلوط شود که دیگر به آن آب نگویند و غیر از این ها را آب مطلق می گویند و آن بر پنج نوع است : اول آب کر، دوم آب قلیل ، سوم آب جاری ، چهارم آب باران ، پنجم آب چاه .

- آب کر مقدار آبی است که اگر در ظرفی که طول، عرض و ارتفاع آن هر یک سه و نیم باشد، بریزند آن ظرف را پر کند و بنا بر احتیاط ، وزن آن ۳۸۳/۹۰۶ کیلوگرم است .

- آب قلیل آبی است که از زمین نجوشد و از کر کمتر باشد.

- آب جاری آبی است که از زمین بجوشد و جریان داشته باشد ، مانند آب چشمه و قنات .

- اگر به چیز نجسی که عین نجاست در آن نیست یک مرتبه باران بیارد . جایی که باران به آن برسد ، پاک می شود و در فرش و لباس و مانند این ها فشار لازم نیست ، ولی باریدن دو سه قطره فایده ندارد بلکه باید طوری باشد که بگویند باران می آید .
  - آب چاهی که از زمین می جوشد اگر چه کمتر از کر باشد چنان چه نجاست به آن برسد ، تا وقتی بو ، رنگ یا مزه ی آن به واسطه ی نجاست تغییر نکرده ، پاک است ؛ ولی مستحب است پس از رسیدن بعضی از نجاست ها مقداری که در کتاب های مفصل گفته شده از آب آن بکشند .
  - آب مضاف چیز نجس را پاک نمی کند و وضو و غسل هم با آن باطل است .
- تذکر:** آب مطلق با شرایطی هم پاک است و هم پاک کننده. (به مسائل مربوط در رساله ی مرجع تقلید خود مراجعه کنید).

مطهرات

«... ان الله يحب التوابين ويحب المتطهرين»

قطعا خداوند توبه کنندگان و پاکیزگان را دوست می دارد(بقره ۲۲۲)

ده چیز، نجاست را پاک می کند که به آنها مطهرات گویند: اول: آب، دوم: زمین، سوم: آفتاب، چهارم: استحاله، پنجم: انتقال، ششم: اسلام، هفتم: تبعیت، هشتم: بر طرف شدن عین نجاست، نهم: استبراء حیوان نجاست خوار، دهم: غایب شدن مسلمان. واحکام این ها به طور مفصل در بخش مطهرات رساله آمده است.

نجاسات

نجاسات یازده چیز است: اول بول، دوم غائط، سوم منی، چهارم مردار، پنجم خون، ششم وهفتم سگ و خوک، هشتم کافر، نهم شراب، دهم فقع، یازدهم عرق شتر نجاست خوار.

بول و غائط انسان و هر حیوان حرام گوشتی که خون جهنده دارد، که اگر رگ آن را ببرند خون از آن جستن می کند، نجس است. مردار حیوانی که خون جهنده دارد، نجس است چه خودش مرده باشد یا به غیر دستوری که در شرع معین شده آن را کشته باشند؛ و ماهی چون خون جهنده ندارد اگر چه در آب بمیرد پاک است.

خون انسان و هر حیوانی که خون جهنده دارد، یعنی حیوانی که اگر رگ آن را ببرند خون از آن جستن می کند نجس است، پس خون حیوانی که مانند ماهی و پشه خون جهنده ندارد پاک می باشد.

سگ و خوکی که در خشکی زندگی می کنند، حتی مو و استخوان و پنجه و ناخن و رطوبت های آن ها نجس ولی سگ و خوک دریایی پاک است. کافر یعنی کسی که منکر خداست یا برای خدا شریک قرار می دهد یا پیغمبری حضرت خاتم الانبیاء محمد بن عبدالله (صلی الله علیه و اله) را قبول ندارد، نجس است و هم چنین است اگر در یکی از این ها شک داشته باشد و نیز کسی که ضروری دین یعنی چیزی را که مثل نماز و روزه مسلمانان جزء دین اسلام می دانند منکر شود، چنان چه بداند آن چیز ضروری دین است و انکار خدا یا توحید یا نبوت بر می گردد نجس می باشد و اگر ضروری بودن آن را نداند بهتر است از او اجتناب کند.

شراب و هر چیزی که انسان را مست می کند چنان چه به خودی خود روان باشد، نجس است و اگر مثل بنگ و حشیش روان نباشد اگر چه چیزی در آن بریزند که روان شود پاک است.

فقع که از جو گرفته می شود و به آن آججو می گویند، نجس است، ولی آبی که به دستور طبیب از جو می گیرند و به آن ماء الشعیر می گویند پاک است.

تیمم

«... وان كنتم مرضی او علی سفر او جاء احد منكم من الغائط او لامستم النساء فلم تجدوا ماء فتيمموا صعيدا طيبا فامسحوا بوجھكم وایدیکم ان الله كان عفواً غفورا»

و اگر بیمارید یا در سفر ید یا یکی از شما از قضای حاجت آمد یا با زنان آمیزش کرده آید و آب نیافته آید پس بر خاکی پاک تیمم کنید و صورت و دستهایتان را مسح نمایید که خدا بخشنده و آمرزنده است. (نساء ۴۳)

تیمم به خاک و ریگ و کلوخ و سنگ اگر پاک باشند، صحیح است و به گل پخته مثل آجر و کوزه صحیح است.

تیمم بر سنگ گچ و سنگ آهک و سنگ مرمر سیاه و سایر اقسام سنگ ها صحیح است. ولی تیمم به جواهر مثل سنگ عقیق و فیروزه باطل می باشد. و احتیاط واجب آن است که با بودن خاک یا چیزی دیگری که تیمم به آن صحیح است، به گچ و آهک پخته هم تیمم نکند، و اگر دسترسی به خاک و مانند آن ندارد و امر دایر است بین گچ یا آهک پخته، و بین غبار یا گل، باید به احتیاط واجب جمع کند بین تیمم به هر دو.

در تیمم چهار چیز واجب است: اول: نیت دوم: زدن کف دو دست با هم بر چیزی که تیمم به آن صحیح است. سوم: کشیدن کف هر دو دست به تمام پیشانی و دو طرف آن از جایی که موی سر می روید تا ابروها و بالای بینی، و بنا بر احتیاط واجب باید دستها روی ابروها کشیده شود، چهارم: کشیدن کف دست چپ به تمام پشت دست راست و بعد از آن کشیدن کف دست راست به تمام پشت دست چپ. تیمم بدل از غسل و بدل از وضو با هم فرقی ندارد.

احکام وضو

«یا ایها الذین امنوا اذا قمتم الی الصلاه فاغسلوا وجوهکم وایدیکم الی المرافق وامسحوا برءوسکم وارجلکم الی الکعبین ...»
ای کسانی که ایمان آورده اید چون به عزم نماز برخیزید صورت و دستهایتان را تا آرنج بشوید و سر و پاهای خودتان را تا برآمدگی پیشین (هر دو) مسح کنید (مائده ۶).

در وضو واجب است صورت و دست ها را بشویند و جلوی سر و روی پاها را مسح کنند.

باید صورت و دست ها را بنا بر احتیاط واجب از بالا به پایین شست و اگر از پایین به بالا بشوید وضو باطل است و دست ها را باید از مرفق به طرف سر انگشتان بشوید.

بعد از شستن صورت، باید دست راست و بعد از آن دست چپ را از آرنج تا سر انگشت ها بشوید. سپس مسح سر و بعد از آن مسح پای راست با دست راست و در نهایت مسح پای چپ با دست چپ.

راه رفتن در بین وضو اشکال ندارد، پس اگر بعد از شستن صورت و دستها چند قدم راه برود و بعد سر و پا را مسح کند وضوی او صحیح است.

اگر می داند چیزی به اعضای وضو چسبیده ولی شک دارد که از رسیدن آب جلو گیری می کند یا نه، باید آن را برطرف کند یا آب را به زیر آن برساند. کسی که شک دارد وضو گرفته یا نه باید وضو بگیرد.

هفت چیز وضو باطل می کند: اول: بول، دوم: غائط، سوم: باد معده و روده که از مخرج غائط خارج شود، چهارم: خوابی که به واسطه آن چشم نبیند و گوش نشوند، ولی اگر چشم نبیند و گوش بشنود وضو باطل نمی شود. پنجم: چیزهایی که عقل را از بین می برند مانند دیوانگی و مستی و بیهوشی، ششم: استحاضه زنان، هفتم: کاری که برای آن باید غسل کرد مانند جنابت

وضوی جبیره

چیزی که با آن زخم و شکستگی را می بندند و دوابی که روی زخم و مانند آن می گذارند (جبیره) نامیده می شود. اگر در یکی از جاهای وضو، زخم یا دمل یا شکستگی باشد، چنانچه روی آن باز است و آب برای آن ضرر ندارد، باید به طور معمول وضو گرفت. اگر در جای وضو یا غسل، چیزی چسبیده است که برداشتن آن ممکن نیست، یا به قدری مشقت دارد که نمی شود تحمل کرد باید به دستور جبیره عمل شود.

غسل

«... وان کنتم جنبا فاطهروا...» ... و اگر جنب بودید غسل کنید. (مائده، ۶)

غسل در لغت به معنای شستن چیزی برای از بردن چرک آن است و در اصطلاح فقه عبارت است از: (شستن تمام بدن، به قصد قربت و اطاعت از فرمان الهی. غسلهای واجب هفت مورد است که سه تایی آنها مخصوص زنان است و چهار تایی دیگر مشترک است و عبارتند از: جنابت، میت، مسح میت، نذر و قسم که مهمترین اینها جنابت است.

پنج چیز بر جنب حرام است

اول: رساندن جایی از بدن به خط قرآن یا به اسم خدا و اسامی مبارک، پیامبران و امامان (به احتیاط واجب حکم اسم خدا را دارد)

دوم: رفتن در مسجد الاحرام و مسجد پیغمبر (ص)، اگر چه از یک در، داخل و از در دیگری خارج شود.

سوم: توقف در مساجد دیگر ولی اگر از یک در، داخل و از در دیگر خارج شود، یا برای برداشتن چیزی برود مانعی ندارد. و احتیاط واجب آنست که در حرم امامان هم توقف نکند.

چهارم: گذاشتن چیزی در مسجد.

پنجم: خواندن سوره ای که سجده ی واجب دارد. و آن چهار سوره است. سوره های مبارک سجده، فصلت، نجم و علق. اگر یک حرف از این چهار سوره را هم بخواند حرام است.

اقسام غسل:

۱- ترتیبی ۲- ارتماسی

غسل ترتیبی باید به نیت غسل، اول سر و گردن، بعد طرف راست، بعد طرف چپ بدن را بشوید؛ و اگر عمداً یا از روی فراموشی یا بواسطه نداشتن مساله به این ترتیب عمل نکند غسل او باطل است.

در غسل ارتماسی اگر به نیت غسل ارتماسی به تدریج در آب فرو رود تا تمام بدن زیر آب رود غسل او صحیح است و احتیاط آن است که یک دفعه زیر آب رود. اگر در غسل به اندازه سر مویی از بدن نشسته بماند، غسل باطل است ولی شستن جاهایی از بدن که دیده نمی شود مثل گوش و داخل بینی واجب نیست.

نمازهای واجب

«اقم الصلاة لدلوك الشمس الى غسق الليل وقرآن الفجر ان قرآن الفجر كان مشهودا»
نماز را از زوال آفتاب تا نهایت تاریکی شب بر پا دار و نیز نماز صبح را ، زیرا نماز صبح همواره مقرون با حضور فرشتگان است . (اسراء، ۷۸)

نمازهای واجب شش نماز است : اول : نماز یومیه ، دوم : نماز آیات ، سوم : نماز میت ، چهارم : نماز طواف واجب خانه خدا پنجم : نماز قضای پدر و مادر که بر پسر بزرگتر واجب است . ششم نمازی که به واسطه اجاره نذر و قسم و عهد واجب می شود.

نمازهای واجب یومیه

نمازهای واجب یومیه پنج نماز است : صبح دورکعت ، ظهر و عصر هر کدام چهار رکعت ، مغرب سه رکعت و عشاء چهار رکعت . در سفر باید نمازهای چهاررکعتی را با شرایطی که گفته شده است دو رکعت خواند.

واجبات نماز یازده چیز است : اول : نیت ، دوم : قیام ، یعنی ایستادن ، سوم : تکبیره الاحرام یعنی گفتن الله اکبر در اول نماز ، چهارم : رکوع ، پنجم : سجود ، ششم : قرائت ، هفتم : ذکر ، هشتم : تشهد ، نهم : سلام ، دهم : ترتیب و یازدهم : موالات یعنی پی در پی بودن اجزای نماز . بعضی از واجبات نماز رکن است یعنی اگر انسان آن را بجا نیاورد ، یا در نماز اضافه کند ، عمداً باشد یا سهواً نماز باطل است ؛ و بعضی دیگر رکن نیست یعنی اگر عمداً کم یا زیاد شود نماز باطل می شود و چنانچه سهواً کم یا زیاد شود نماز باطل نمی شود .

ارکان نماز پنج چیز است :

- (۱) نیت
- (۲) تکبیره الاحرام
- (۳) قیام در موقع گفتن تکبیره الاحرام و قیام متصل به رکوع (یعنی ایستادن پیش از رکوع)
- (۴) رکوع
- (۵) دو سجده

سجده سهو:

برای سه چیز بعد از سلام نماز انسان باید دو سجده سهو به دستوری که گفته می شود بجای آورد .

- (۱) اول : آنکه در بین نماز سهواً حرف بزند .
- (۲) دوم : آنکه یک سجده را فراموش کن .
- (۳) سوم : آنکه در نماز چهار رکعتی بعد از سجده دوم شک کند که چهار رکعت خوانده یا پنج رکعت ؛ در دو مورد اهم احتیاط واجب آن است که سجده سهو انجام دهد . اول : در جایی که نباید نماز را سلام دهد مثلاً در رکعت اول سهواً سلام بدهد دوم : آنکه تشهد را فراموش کند.

دستور سجده سهو

دستور سجده سهو این است که بعد از سلام نماز فوراً نیت سجده سهو کند و پیشانی را به چیزی که سجده بر آن صحیح است بگذارد و بگوید: بسم الله وبالله و صلی علی محمد وآله یا بسم الله وبالله اللهم صلی علی محمد وآل محمد ولی بهتر است بگوید: بسم الله وبالله السلام علیک ایها النبی ورحمه الله وبرکاته بعد باید بنشینند و دوباره به سجده رود و یکی از ذکرهایی را که گفته شد بگوید و بنشینند و بعد از خواندن تشهد سلام دهد.

نماز جماعت

مستحب است نمازهای واجب خصوصاً نمازهای یومیه به جماعت خوانده شود و در نماز صبح و مغرب و عشاء ، خصوصاً برای همسایه ی مسجد و کسی که صدای اذان را می شنود ، بیشتر سفارش شده است . در روایتی وارد شده است که اگر یک نفر به امام جماعت اقتدا کند ، هر رکعت از نماز ثواب صد و پنجاه نماز دارد و اگر دو نفر اقتدا کنند هر رکعت ثواب ششصد نماز دارد و چون عده آنان از ده بگذرد ، اگر تمام آسمانها کاغذ و دریاها مرکب و درخت ها قلم و جن و انس (انسانها) و ملائکه ، نویسنده شوند نمی توانند ثواب یک رکعت از آن را بنویسند . حاضر نشدن به نماز جماعت از روی بی اعتنایی جایز نیست و سزاوار نیست که انسان بدون عذر نماز جماعت را ترک کند . اگر پدر یا مادر به فرزند خود امر کند که نماز را به جماعت بخواند ، چون اطاعت پدر و مادر واجب است ؛ بنا بر احتیاط واجب باید نماز را به جماعت بخواند و قصد استحباب نماید .

امام جماعت باید بالغ و عاقل و شیعه دوازده امامی و عادل و حلال زاده باشد و نماز را بطور صحیح بخواند و نیز اگر ماموم مرد است امام او هم باید مرد باشد . ماموم باید در رکعت اول و دوم نماز ظهر و عصر حمد و سوره نخواند و مستحب است بجای آن ذکر بگوید . ماموم نباید تکبیره الاحرام را پیش از امام بگوید بلکه احتیاط واجب آنست که تا تکبیر امام تمام نشده تکبیر نگوید . اگر ماموم پیش از امام عمداً هم سلام دهد نمازش صحیح است .

نماز آیات

نماز آیات در مواقع زیر واجب می شود:
زلزله ، ماه گرفتگی (خسوف)، خورشید گرفتگی (کسوف)، رعد و برق و بادهای زرد و سرخ و مانند آن ، در صورتی که بیشتر مردم بترسند.
نماز آیات مثل نماز صبح است ؛ البته با اندکی تفاوت :
الف : نیت آن فرق می کند.
ب: در هر رکعت ، پنج رکوع دارد.

دستور نماز آیات

نخست نیت می کنیم. پس از گفتن تکبیره الاحرام و خواندن سوره ی حمد، نوبت پنج رکوع فرامی رسد، برای انجام این کار می توانیم یک سوره را پنج قسمت کنیم و پس از خواندن هر قسمت آن، به رکوع برویم، مثلاً می گوییم :

- ۱ - بسم الله الرحمن الرحيم ، و به رکوع می رویم و ذکر رکوع را می گوییم .
- ۲ - قل هو الله احد، و به رکوع می رویم و ذکر رکوع را می گوییم .
- ۳ - الله الصمد ، و به رکوع می رویم و ذکر رکوع را می گوییم .
- ۴ - لم یلد ولم یولد ، و به رکوع می رویم و ذکر رکوع را می گوییم .
- ۵ - ولم یکن له کفو احد ، و به رکوع می رویم و ذکر رکوع را می گوییم .

آن گاه می ایستیم و به سجده می رویم. پس از دوسجده بر می خیزیم و رکعت دوم را هم مثل رکعت اول می خوانیم. اگر بخواهیم در رکعت دوم قنوت بخوانیم باید بعد از « ولم یکن له کفو احد » قنوت بخوانیم و بعد از آن به رکوع برویم .

امر به معروف و نهی از منکر

« ولتکن منکم امه یدعون الی الخیر ویامرون بالمعروف وینهون عن المنکر واولئک هم الفلاحون »
و باید در میان شما گروهی باشند که (مردم را) به نیکی فرمان دهند و از کار ناشایسته باز دارند و آنان همان رستگارانند. (آل عمران، ۱۰۴)

«اتامرون الناس بالبر وتنسون انفسکم...»
آیا مردم را به نیکی فرمان می دهید و خود را فراموش می کنید. (بقره، ۴۴)

امر به معروف و نهی از منکر واجب کفائی است و در صورتی که بعضی از مکلفین این امر را انجام دهند، این وظیفه از دوش دیگران برداشته می شود و اگر برای برپا داشتن معروف و جلوگیری از منکر نیاز به اجتماع جمعی از مکلفین باشد واجب است اجتماع کنند .
در صورتی انجام امر به معروف و نهی از منکر بر ما واجب می شود که شرایط زیر فراهم باشد:

- ۱ - آن کسی که می خواهد امر و نهی کند ، بداند که آنچه شخص مکلف به جا نمی آورد واجب است به جا آورد، و آن چه به جا می آورد باید ترک کند ، و بر کسی که معروف و منکر را نمی داند واجب نیست.
- ۲ - آنکه احتمال بدهد امر و نهی او تاثیر می کند . پس اگر بداند اثر نمی کند واجب نیست.
- ۳ - آنکه بداند شخص معصیت کار ، بنا دارد که معصیت خود را تکرار کند؛ پس اگر بداند یا گمان کند یا احتمال بدهد که تکرار نمی کند واجب نیست
- ۴ - آنکه در امر و نهی مفسده ای نباشد. پس اگر بداند یا گمان کند که اگر امر یا نهی کند ضرر جانی، آبرویی یا مالی قابل توجه به او می رسد واجب نیست.

مراتب امر به معروف و نهی از منکر :

مرتبه اول: آنکه با شخص معصیت کار طوری عمل شود که بفهمد برای ارتکاب او به معصیت، این گونه با او عمل شده است، مثل این که از او روی برگرداند، یا با چهره ی عبوس و درهم با او ملاقات کند، یا با او ترک مراد و نمایند و از او روی گرداننده نجوی که معلوم شود این امور، برای آن است که او ترک معصیت کند.

مرتبه دوم: امر و نهی زبانی (لسانی) است ، پس با احتمال تاثیر و فراهم شدن سایر شرایط گذشته ، واجب است اهل معصیت را نهی کند و ترک کننده واجب را به انجام واجب امر کند.

مرتبه سوم: توسل به زور و جبر است. پس اگر بداند یا اطمینان داشته باشد که ترک منکر نمی کند یا واجب را به جا نمی آورد مگر با اعمال زور و جبر، واجب است لکن باید از قدر تجاوز نکند.

احکام قسم خوردن

«ولا تجعلوا الله عرضة لایمانکم...» خدا را اماج قسم های خود قرار ندهید. (بقره، ۲۲۴)

«لا یواخذکم الله باللغو فی ایمانکم ولکن یواخذکم بما کسبت قلوبکم والله غفور حلیم»

خداوند شما را به خاطر سوگند هایی که بدون توجه یاد می کنید، مواخذه نخواهد کرد. اما به آنچه دل های شما کسب کرده، (و سوگند هایی که از روی اراده و اختیار، یاد می کنید) مواخذه می کند و خداوند آمرزنده و بردبار است. (بقره، ۲۲۵)

اگر انسان قسم بخورد که کاری را انجام دهد یا ترک کند، مثلاً قسم بخورد که روزه بگیرد یا دود استعمال نکند، چنان چه عمداً مخالفت کند باید کفاره بدهد یعنی یک بنده آزاد کند یا ده فقیر را سیر کند یا آنان را بپوشاند و اگر نتواند این ها را انجام دهد، باید سه روز روزه بگیرد. کسی که قسم می خورد اگر حرف او راست باشد قسم خوردن او مکروه است، و اگر دروغ باشد، حرام و از گناهان بزرگ می باشد. ولی اگر برای این که خودش یا مسلمان دیگری را از شر ظلمی نجات دهد، قسم دروغ بخورد اشکال ندارد بلکه گاهی واجب می شود و این نوع قسم خوردن غیر از قسمی است که در مسایل پیش گفته شد.

احکام نگاه

«قل للمومنین یغضوا من ابصارهم ویحفظوا افروجهم ذلک ازکی لهم ان الله خبیر بما یصنعون (۳۰)» وقل للمومنات یغضن من ابصارهن ویحفظن فروجهن ولا یتبین زینتهن الا ما ظهر منها... (۳۱)»

به مردان با ایمان بگو دیده فرو نهند و پاکدامنی ورزند که این برای آنان پاکیزه تر است زیرا خدا به آنچه می کنند آگاه است. به زنان با ایمان بگو دیدگان خود را از هر نامحرمی فرو بندند و پاکدامنی ورزند و زیورهای خود را آشکار نگردانند مگر آنچه که طبعاً از آن پیداست و... (نور ۳۰ و ۳۱)

«النظره سهم من سهام ابلیس مسمومه»

نگاه به نامحرم تیری از تیرهای زهر آگین شیطان است. (پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله)

نگاه کردن مرد به بدن زن نامحرم چه به قصد لذت و چه بدون آن حرام است. و نگاه کردن به صورت و دست ها اگر به قصد لذت باشد حرام است. ولی اگر بدون قصد لذت باشد مانعی ندارد و نیز نگاه کردن زن به بدن مرد نامحرم حرام است ...

اگر انسان بدون قصد لذت به صورت و دست های زن های کافر و یا اهل کتاب مثل زن های یهود و نصارا نگاه کند در صورتی که نترسد به حرام بیفتد اشکال ندارد.

زن باید بدن و موی خود را از نامحرم بپوشاند بلکه احتیاط واجب آن است که بدن و موی خود را از پسری هم که بالغ نشده ولی خوب وبد را می فهمد و به حدی رسیده که مورد نظر شهوانی است، بپوشاند.

مرد نباید با قصد لذت به بدن مرد دیگری نگاه کند و نگاه کردن زن هم به بدن زن دیگر با قصد لذت حرام است.

احکام روزه

«یا ایها الذین امنوا کتب علیکم الصیام کما کتب علی الذین من قبلکم لعلکم تتقون»

ای کسانی که ایمان آورده اید روزه بر شما مقرر شده است همان گونه که بر کسانی که پیش از شما (بودند) مقرر شده بود باشد که پرهیزگاری کنید. (بقره، ۱۸۳)

روزه آن است که انسان برای انجام فرمان خداوند عالم از اذان صبح تا مغرب از چیزهایی که روزه را باطل می کند خودداری نماید.

نه چیز روزه را باطل می کند که مهم ترین آن ها عبارتند از: خوردن و آشامیدن، دروغ بستن به خدا و پیغمبر یا امامان (ع)، رساندن غبار به حلق، فرو بردن تمام سر در آب (البته هر کدام شرایط خاصی دارند که در رساله علمیه می باشد).

- اگر روزه دار عمداً چیزی بخورد یا بیاشامد، روزه او باطل است چه خوردن و آشامیدن آن چیز معمول باشد مثل نان و آب. چه کم باشد یا زیاد. حتی اگر مسواک را از دهان بیرون آورد و دوباره به دهان ببرد و رطوبت آن را فرو برد روزه او باطل می شود مگر آن که رطوبت مسواک در آب دهان به طوری از بین برود که رطوبت خارج به آن گفته نشود.

- اگر روزه دار به گفتن یا به اشاره و مانند این ها به خاطر خدا و پیغمبر و جانشینان آن حضرت عمداً نسبت دروغ دهد اگر چه فوراً بگوید دروغ گفتم یا توبه کند روزه او باطل است و احتیاط واجب آن است که حضرت زهرا سلام الله علیها و سایر پیغمبران و جانشینان آنان هم در این حکم فرقی ندارد.

- اگر روزه دار عمداً تمام سر را در آب فرو برد، اگر چه قسمت های دیگر بدن او از آب بیرون باشد باید قضای آن روزه را بگیرد ولی اگر تمام بدن را آب بگیرد و مقداری از سر بیرون باشد، روزه باطل نمیشود.

- اگر جنب عمداً تا اذان صبح غسل نکند یا اگر وظیفه ی او تیمم است عمداً تیمم ننماید روزه اش باطل است.

کسی که جنب است و می خواهد روزه ی واجبی بگیرد که مثل روزه رمضان وقت آن معین است، چنانچه عمداً غسل نکند تا وقت تنگ شود، می تواند با تیمم روزه بگیرد و صحیح است.

- مسافری که باید نمازهای چهاررکعتی را در سفر دو رکعت بخواند، نباید روزه بگیرد و مسافری که نمازش را تمام می خواند مثل کسی که شغلش مسافرت است، باید در سفر روزه بگیرد.

- مسافرت در ماه رمضان اشکالی ندارد ولی اگر برای فرار از روزه باشد مکروه است .

مستحبات و مکروهات خوردن و آشامیدن

برخی از مستحبات غذا خوردن :

هر دو دست را پیش از غذا بشوید . بعد از غذا دست خود را بشوید و با دستمال خشک کند. میزبان پیش از همه شروع به غذا خوردن کند . بعد از همه دست از غذا خوردن بکشد. در اول غذا بسم الله بگوید . لقمه را کوچک بردارد . سر سفره زیاد بنشیند و غذا خوردن را طول بدهد . بعد از خوردن غذا ، خداوند عالم را حمد کند و به پشت بخوابد و پای راست را روی پای چپ بیندازد . در اول غذا و آخر آن نمک (یا سرکه) بخورد .

برخی مکروهات غذا خوردن :

در حال سیری غذا خوردن. پر خوردن و در خبر است که خداوند عالم بیشتر از هر چیز از شکم پر بدش می آید. نگاه کردن به صورت دیگران در موقع غذا خوردن . خوردن غذای داغ . فوت کردن چیزی که می خورد یا می آشامد . پاره کردن نان با کارد . گذاشتن نان زیر ظرف غذا . پاک کردن گوشتی که به استخوان چسبیده به طوری که چیزی در آن نماند.

در آشامیدن آب چند چیز مستحب است :

اول : آب را بطور مکیدن بیاشامد . دوم: در روز ایستاده آب بخورد . سوم : پیش از آشامیدن آب ، بسم الله وبعد از آن الحمد لله بگوید . چهارم : به سه نفس آب بیاشامد . پنجم : از روی میل آب بیاشامد . ششم : بعد از آشامیدن آب حضرت اباعبدالله الحسین علیه السلام واهل بیت ایشان را یاد کند و قاتلان آن حضرت را لعنت نماید.

والسلام